

Ірина Гах

науковий співробітник Національного Музею у Львові
ім. А.Шептицького, кандидат мистецтвознавства

СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ. ЮВІЛЕЙНІ СВЯТКУВАННЯ 1935 РОКУ.

У даній публікації автор звертається до історії Національного музею у Львові, де 1935 року урочисто відсвятковано тридцятиліття установи та вшановано семидесятиліття засновника музею – митрополита Андрея Шептицького. У перелік заходів входила виставка сучасного українського мистецтва “Ретроспективна виставка українського мистецтва за останні ХХХ літ”, було представлено твори визначних українських мистців: Архипенка О., Андрієнка М., Бутовича М., Гординського С., Кричевського М., Новаківського О., Труша І., Кульчицької О. та ін.

Ключові слова: Ретроспективна виставка, Національний музей, організація виставки.

Протягом останніх сто років Національний музей у Львові ім. Андрея Шептицького (Церковний музей, Музей українського мистецтва, Наукова фундація митрополита А. Шептицького) є найбільшою та найповнішою збіркою національного мистецтва в Україні. Історія Національного музею є надзвичайно цікавою, а культурологічна діяльність різносторонньою та багатогранною. Протягом століття формувалися та комплектувалися збірки давньої ікони, графіки, рукописів та стародруків, народного та сучасного мистецтва. Музей завжди був і залишається неоціненним надбанням національної культури, натхненником та джерелом вивчення глибинних пластів нашого минулого, провідником у майбутнє.

Із початком творчої праці Національного музею в житті установи відбувалися знакові події, які ставали значимими у житті краю; в стінах закладу розпочинали плідну творчу працю сучасні мистецькі угруповання (Гурток Діячів Українського Мистецтва (ГДУМ), Асоціація Незалежних Українських Мистців (АНУМ) та ін., експозиційна діяльність музею уможлиблювала демонструвати мистецькі надбання відомих художників, “відкривала” нові імена молодих маловідомих мистців. Неоціненною була праця музею у галузі популяризації української культури, розвитку національного мистецтва (професійного та народного), створенню та вдосконаленню реставраційної справи, становленню мистецтвознавчої науки.

Від початку роботи Національний музей у Львові знаходився під покровительством Митрополита – Андрей Шептицький був натхненником усіх справ музею, фінансував, усяко підтримував та пильно стежив за всіма процесами, які відбувалися у закладі, благословляючи працівників на працю во ім`я великої мети – збереження української культури.

Історія музею є недостатньо висвітленою в житті нашого краю, хоча у публікаціях львівських дослідників (О.Сидора, М. Батога та ін.) неоднора-

зово піднімалися та публікувалися окремі стрінки надзвичайно цікавих та далеко не завжди “світлих” сторінок життя Національного музею у Львові ім. А. Шептицького.

Восени 1935 року в Національному музею у Львові відбувся грандіозний захід: “...30-ліття Н.М. це така велика подія, що на неї повинні відгукнутися й ширші круги громадянства... Головною імпрезою буде виставка, що має дати образ розвитку мистецтва й поезії за останніх 30 літ. В цьому розвитку Музей мав і свою участь (творчість Холодного, Бойчука, Осінчука, Сосенка, Федюка)...”.¹ До приготування святкувань у музеї активно залучено усіх працівників установи, художників, галицьку громадськість та Союз Прихильників Національного музею (СПНМ), який був створений на базі музею у 1931 році.

Основними завданнями у проведенні святкових міроприємств, які поставила перед собою дирекція Національного музею у Львові разом із СПНМ, було свого роду звітування перед громадськістю щодо експозиційної, фінансової, наукової, видавничої справ, які вважались найбільш пріоритетними у діяльності організації за тридцять років існування. Отже, величне свято Музею, яке співпало із 70 -літтям Основника – митрополита Андрея стало важливою справою і музейників, і членів Союзу, і художників, які активно співпрацювали із закладом.

На засіданні СПНМ (19 травня та 15 червня 1935 року) були вирішені основні питання щодо послідовності проведення міроприємств, пов'язаних із святкуваннями, визначено головні завдання організації виставки, яку було названо “Ретроспективною виставкою українського мистецтва за останні ХХХ літ”. Найосновнішими були:

- виставка повинна була представляти твори українських художників останніх 30-и років: живопис, рисунок, різьбу, архітектуру;

- до діяльності виставкового комітету необхідно було залучити “представників усіх ідеологічних груп та мистецьких і літературних осередків то-вариств”;

- право відбору творів на виставку було надано фаховим мистецьким організаціям;

- кожен художник-учасник заходу зобов'язаний надати 3 роботи, юридичну відповідальність за які брала на себе Управа Національного Музею;

- роботи на виставку приймалися до кінця серпня;

- СПНМ призначила на закупівлю вибраних творів мистецтва квоту 15000 зл.²

Рішенням Протоколу Союзу Прихильників НМЛ від 1.06.1935р. було розіслано запрошення у святкуванні Ювілею та інформацію щодо участі художників у виставці, де обумовлено організаційні питання. Чіткий розпорядок проведення заходів було розписано у кілька етапів, які розплановано на вересень-жовтень і куди входили: урочисте відкриття всіх заходів, організація концерту “Української пісні на протязі ХХХ літ”, вшанування пам'яті Олекси Новаківського, вечори української поезії та фортеп'яної музики. На великий жаль Дирекції НМ та всіх запрошених гостей митрополит Андрей не зміг бути присутнім на відкритті, про що повідомив завчасно, благословивши всіх учасників торжества: “...Хай Бог Всевишній дозволить Кураторії і Союзові провадити так хосенну для Народа працю еще многи, многи літа!”.³

27 вересня “Святочний обхід ХХХ – ліття діяльності Національного музею” офіційно відкрив Голова Кураторії Національного музею сенатор Володимир Дацкевич короткою промовою, в якій окреслив історію створення організації, зокрема, наголосивши, що за короткий час існування установа перетворилася у “музей всеукраїнського значіння”.⁴

Окремо Дацкевич виділив вагому виставку Митрополита Андрея, який був натхненником та великим меценатом організації і без допомоги якого, такої організації просто не могло б існувати. Адже, завдяки старанням та авторитету А. Шептицького наукова фундація Національного музею отримала офіційних дозвіл на існування спочатку – австрійською владою – 1911 та 1913 років, пізніше, польською – 1934 року. Окрему подяку було виголошено Іларіону Свенціцькому – першому директору НМ.

І. Свенціцький, взявши наступним слово, розповів про музейну роботу: наукову, видавничу, виставкову діяльність, що була підтверджено великою кількістю (57) експозицій: давньої української книги, іконопису, мистецтву килимів та сучасної образотворчості, зокрема – зарубіжної, згаданими та перерахованими виданнями.

У перший святковий день в присутності достойних та шанованих громадян міста, Урочистим Актом, який був підписаний Радою Союзу Прихильників Національного музею у Львові, на підвір'ї Національного музею перед палацовим будинком було встановлено пам'ятник митрополиту Андрею Шептицькому. Автором скульптури був Сергій Литвиненко – художник, який приймав активну участь у виставковому житті музею, максимально долучався до творення відділу сучасного мистецтва.

Величний монумент Митрополиту, був виявом великої любові та глибокої вдячності української громадськості Андрею Шептицькому. Цей монумент став символом могутності та великої значимості постаті Митрополита в житті Галичини взагалі, а у функціонуванні Національного музею – зокрема. Скульптурний образ Шептицького – характерний портрет мудрої, сильної, вольової Людини, що зображений сидячим в улюбленому великому кріслі, найкраще характеризував відношення сучасних художників до великої справи, яку робив Митрополит у справі розвитку національної образотворчості, підтримці молодих мистців. Монументальна, надзвичайно виразна щодо формально-пластичного рішення скульптура (особливістю індивідуальної манери мистця С. Литвиненка), будована великими об'ємними площинами, була знищена на підвір'ї у перших повоєнних роках.

Ювілейна Ретроспективна виставка була п'ятою виставкою, яку власним коштом влаштував Союз Прихильників Національного музею у Львові, у якій взяли участь 76 художників, при цьому було виставлено 215 експонатів: “... вистава має виявити дві окремі течії в українському мистецтві за останні 30 літ: традиційну з к. ХІХ в., та новітню за останні 15 літ. Старша течія котить свої води річищем народницького романтизму, що залюбки звертався до побутової тематики, а молодша течія бурлить по безмежних просторах міжнародного неоромантизму, що захоплюється найтруднішими проблемами мистецтва “самого в собі”.⁵

На основі сформованої до 1935 року збірки сучасного мистецтва Національного музею, яка і стала відліковою щодо творення експозиції Ретроспективної

виставки, паралельно із велично-вартісним вшануванням 30-ліття установи та 70-ліття митрополита Андрея, було продемонстровано діяльність прогресивних угруповань української творчої інтелігенції, які доволі чільно співпрацювали з музеєм: Асоціація Незалежних Українських Мистців (АНУМ), краківський гурток “Зарево”, варшавський “Спокій”, “Паризька група”. До відкриття було видано каталог із переліком всіх учасників. У вступній статті Володимир Залозецький дав короткий аналіз діяльності Національного музею, значення фондкових збірок, місце сучасного мистецтва у розширених виставкових приміщеннях. На думку автора, і це вважаємо абсолютно доречним зауваженням, у збірці Національного музею за останні роки було якнайповніше представлено розвиток образотворчого мистецтва від кінця XIX до 30-х років XX ст. Найцікавіші художники сучасності, які були добре відомими на Заході, запропонували до огляду свої останні напрацювання. Яскраві представники імпресіонізму: М. Глушенко, М. Грищенко, В. Перебийніс, В. Хмелюк; релігійного малярства: П. І. Холодний, М. Федюк, М. Осінчук; історичної тематики: А. Манастирський, М. Івасюк та багато ін. “... творами своїми ... промощують шлях нації у світ і тимчасами стають виразниками і представниками національного мистецтва”.⁶

Ретроспективна виставка дала наочну оцінку тим складним процесам, які відбувалися в українській образотворчості, концентруючи увагу на кардинально нових пошукових напрямках у яких перебували мистці, що експонували твори в музейних приміщеннях. Художники ставили перед собою важливі завдання: внести щось нове, особисте у творення тогочасної національної образотворчості, яке б йшло в руслі розвитку європейських мистецьких “модних” напрямків. В образотворчому мистецтві на початках XX ст. де взаємопроникнення, доповнення, а часом і категоричне заперечення досягнень попередніх епох, трактувалося художниками у власному, яскраво вираженому індивідуальному контексті. Без сумніву, проведення Ретроспективної виставки у стінах Національного музею не вирішувало питань аналізу української образотворчості першої третини XX ст., скоріше навпаки – зайвий раз ставило багато запитань щодо тодішнього стану національної образотворчої культури, яка активно формувалася у “бурхливій” 1920-1930-ті рр. Надзвичайно складний, але дуже цікавий період в історії творення культурно-мистецької еліти, “вихолощення” національних мистецьких кадрів відбувалися саме на таких виставках, як Ювілейна – Ретроспективна – у Національному музею.

Активізація культурного життя у Львові, піднесення українського образотворчого мистецтва було підтримано всіма прогресивними молодими художниками. Вони з великою радістю приєднувались до виставкових проєктів, які відбувалися у стінах Національного музею чи приміщеннях Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Фондові збірки інтенсивно поповнювались творами сучасного мистецтва, у виставкових проєктах талановиті молоді українські художники мали можливість представляти власні творчі надбання. Головним досягненням плідної співпраці Національного музею із творчою молоддю було не тільки організаційна, фінансова та виставкова підтримка “молодіжних” мистецьких організацій, але й консолідація та тісна співпраця мистецьких угруповань та

мистців різних напрямків і шкіл із такими науково-культурними закладами, як Національний музей у Львові, Наукове Товариство ім. Шевченка чи ін.

Ретроспективна вистава ХХХ – ліття Національного музею стала найбільш вагомою подією ювілейних святкувань 1935 року, документальною ілюстрацією тридцятилітнього етапу розвитку організації, тріумфом тогочасної української образотворчості. Це була репрезентація найцікавішого та найціннішого, що було створено протягом тридцяти років у стінах музею (і на тільки), представлено прогресивні мистецькі надбання, виділено основні напрямки розвитку українського образотворчого мистецтва першої половини ХХ ст., які пропонували художники “новітньої” генерації.

- 1 Протокол Пресової Конференції в Нац. Музею 18 травня 1935 р. Архів НМЛ озд. зб. 260. арк 15.
- 2 Архів Національного Музею у Львові, од.зб. 260, арк. 7-8
- 3 Літопис Національного музею за 1935 рік. Львів, 1935. –С.4.
- 4 Ю.С. ХХХ-ліття Національного Музею // Новий час. Ч.241. –С.3.
- 5 Свенціцький І. Ретроспективна виставка українського мистецтва. Архів НМЛ. одн. зб. 304. арк.1)
- 6 Свенціцький І. Промова директора національного музею на відкритті \\ Літопис Національного музею за 1935 рік. –С.6.

SUMMARY

Iryna Hakh

**Research Fellow of A. Sheptytsky National Museum in the city of Lviv,
Candidate (PhD) of Art Criticism**

LOOKING BACK AT THE HISTORY OF THE NATIONAL MUSEUM IN THE CITY OF LVIV. JUBILEE CELEBRATIONS IN 1935:

In the present publication author addresses the history of the National Museum in the city of Lviv, where the 30th anniversary of the institution and the 70th birthday of the founder of museum – Metropolitan Andrey Sheptytsky – was solemnly celebrated in 1935. List of events included exhibition of modern Ukrainian art “Retrospective exhibition of Ukrainian art for the last 30 years”, works of outstanding Ukrainian artists were presented: O.Arkhypenko, M.Andriyenko, M.Butovych, S.Hordynsky, M.Krychevsky, O.Novakivsky, I.Trush, O.Kulchytska etc.

Key words: Retrospective exhibition, National Museum, exhibition organization.